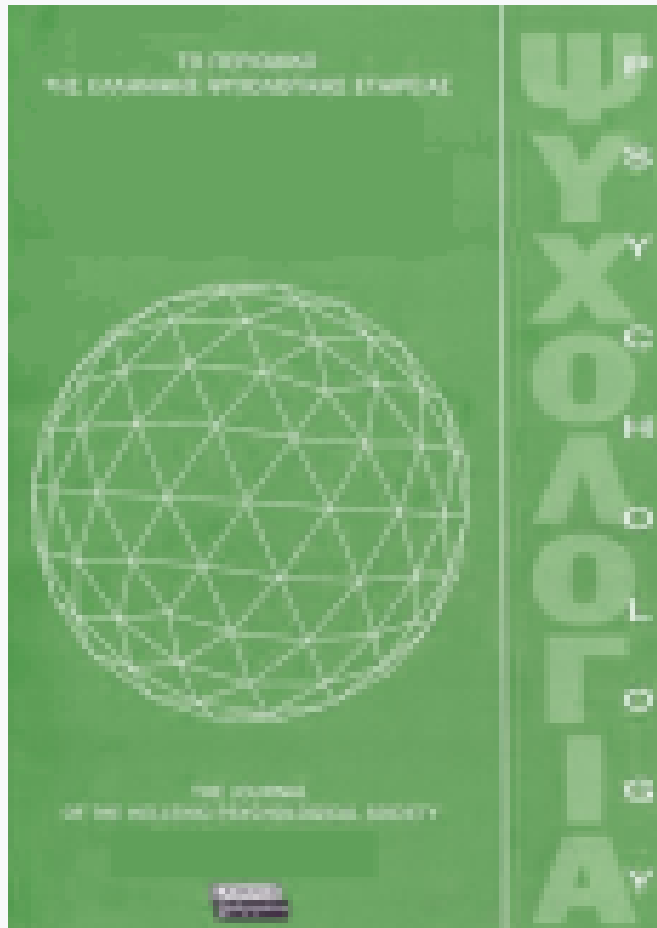

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 11, No 1 (2004)

Η επίδραση του πλαισίου στην αναγνώριση οικείων προσώπων

Αικατερίνη Σουσαμίδου-Καραμπέρη

doi: [10.12681/psy_hps.23998](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23998)

Copyright © 2020, Αικατερίνη Σουσαμίδου-Καραμπέρη

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α. (2020). Η επίδραση του πλαισίου στην αναγνώριση οικείων προσώπων. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 11(1), 124–138. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23998

Η επίδραση του πλαισίου στην αναγνώριση οικείων προσώπων

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΟΥΣΑΜΙΔΟΥ-ΚΑΡΑΜΠΕΡΗ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα απέβλεπε στη μελέτη της επίδρασης του πλαισίου στην αναγνώριση οικείων προσώπων, στην εξέταση της εξελικτικής πορείας που ακολουθεί η λειτουργία της αναγνώρισης στις ηλικίες από 7 έως 20 χρόνων και στη διερεύνηση του ρόλου του φύλου στη λειτουργία αυτή. Στην έρευνα εξετάστηκαν 350 υποκείμενα, ηλικίας 7, 9, 11, 13, 15, 17 και 20 ετών, με ίση εκπροσώπηση του φύλου. Τα υποκείμενα κλήθηκαν να αναγνωρίσουν οικεία (διάστημα) πρόσωπα: (α) στη συνθήκη του *σύμφωνου πλαισίου*, όπου το πλαίσιο το οποίο συμφωνούσε με το πρόσωπο που περιέβαλλε παρέμενε το ίδιο ανάμεσα στο στάδιο παρουσίασης και στο στάδιο εξέτασης, (β) στη συνθήκη του *αλλαγμένου πλαισίου*, όπου το σύμφωνο πλαίσιο αντικαθίστατο από ένα νέο και άσχετο πλαίσιο, και (γ) στη συνθήκη *χωρίς πλαίσιο*, όπου το σύμφωνο πλαίσιο απουσίαζε στο στάδιο της εξέτασης. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η παρουσία του σύμφωνου πλαισίου διευκόλυνε τη λειτουργία της αναγνώρισης, σε αντίθεση με την απουσία και την αλλαγή του, που επηρέασαν αρνητικά την παραπάνω λειτουργία. Η εξελικτική πορεία αναγνώρισης οικείων προσώπων και στις τρεις συνθήκες πλαισίου ήταν ανοδική από την ηλικία των 7 έως 11 χρόνων, ενώ παρέμεινε σταθερή έως την ηλικία των 20 ετών. Τα κορίτσια αναγνώρισαν περισσότερα πρόσωπα απ' ό,τι τα αγόρια του δείγματος στις συνθήκες όπου το πλαίσιο άλλαζε ή απουσίαζε. Τα αποτελέσματα ερμηνεύονται με βάση το θεωρητικό μοντέλο των Burton, Bruce και Johnston (1990).

Λέξεις-κλειδιά: Πλαίσιο, Αναγνώριση, Οικεία πρόσωπα, Ανάπτυξη, Φύλο.

Εισαγωγή

Η ικανότητα να θυμάται κανείς το πλαίσιο μέσα στο οποίο είδε ένα πρόσωπο είναι σημαντική (Bruce & Valentine, 1986. Bruce & Young, 1986). Για παράδειγμα, οι αυτόπτες μάρτυρες πρέπει όχι μόνο να αναγνωρίσουν ένα πρόσωπο μεταξύ πολλών άλλων αλλά και να θυμηθούν το χώρο που το συνάντησαν. Ήδη από τη δεκαετία του '70 υπάρχουν έρευνες τα δεδομένα των οποίων υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι δεν είναι τόσο καλοί στην ανάμνηση του τόπου όπου συνάντησαν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο (Brown, Deffenbacher, & Sturgill, 1977. Daw & Parkin,

1981) και ότι ο χειρισμός του πλαισίου, όπως η αλλαγή ή η αφαίρεσή του, επηρεάζει δυσμενώς την αναγνώριση των προσώπων (Hanley, Pearson, & Howard, 1990. Thomson, Robertson, & Vogt, 1982). Το πλαίσιο όπως χρησιμοποιείται στην παρούσα έρευνα αναφέρεται στο χώρο που περιβάλλει τα πρόσωπα και στις σημασιολογικές πληροφορίες που προκύπτουν από αυτό.

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει σημαντική πρόοδος στη διερεύνηση των διαφόρων σταδίων επεξεργασίας πληροφοριών που εμπλέκονται στην αναγνώριση προσώπων, πράγμα που οδήγησε στη δημοσίευση ενός αριθμού λειτουργικών μοντέλων που περιγράφουν αυτά τα

Σημείωση: Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μεταδιδακτορικής έρευνας της συγγραφέως στο Τμήμα Ψυχολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Διεύθυνση: Αικατερίνη Σουσαμίδου-Καραμπέρη, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιπποκράτους 34, 551 34 Θεσσαλονίκη. Τηλ.: 2310-450625, 6945227739, E-mail: asous@bc.teithe.gr

στάδια (Bruce & Young, 1986. Burton, Bruce, & Johnston, 1990. Ellis, Young, & Hay, 1987). Ένα σημαντικό μοντέλο αναγνώρισης προσώπων είναι των Bruce και Young (1986), που προτάθηκε για να ερμηνεύσει τα διάφορα εμπειρικά δεδομένα από ομαλά άτομα και από ασθενείς με νευροψυχικά προβλήματα (Σχήμα 1). Η βασική ιδέα του μοντέλου είναι ότι υπάρχει μία ξεχωριστή μονάδα αναγνώρισης προσώπου για κάθε γνωστό πρόσωπο που ενεργοποιείται από οποιαδήποτε αναγνωρίσιμη όψη του. Η ενεργοποίηση της μονάδας αναγνώρισης προσώπου ενεργοποιεί τον αντίστοιχο κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου. Σε αντίθεση με τις μονάδες αναγνώρισης που ενεργοποιούνται μόνο από τα δομικά χαρακτηριστικά των προσώπων, οι κόμβοι εντοπισμού ταυτότητας ενεργοποιούνται και από άλλες πηγές πληροφοριών, όπως τη φωνή ή το γραμμένο όνομα. Ένα τελευταίο στάδιο είναι η ανάκληση του ονόματος του παρατηρούμενου προσώπου, που πραγματοποιείται μόνο μέσω του κόμβου εντοπισμού ταυτότητας.

Στην αναγνώριση του προσώπου συμβάλλουν και οι πληροφορίες του πλαισίου. Η χρήση αυτών των πληροφοριών γίνεται συνειδητά και συστηματικά για τη συμπλήρωση των κενών που προκύπτουν από την ενεργοποίηση της μονάδας αναγνώρισης, στην οποία πραγματοποιείται η αναγνώριση του παρατηρούμενου προσώπου. Επομένως, σύμφωνα με το παρόν μοντέλο, η επίδραση του πλαισίου εμφανίζεται μετά την αναγνώριση του προσώπου και συμβάλλει στη σημασιολογική κατηγοριοποίηση των οικείων προσώπων (Beales & Parkin, 1984). Ξεδρα των πληροφοριών του πλαισίου αποτελούν οι κόμβοι εντοπισμού ταυτότητας, ενώ στο γνωστικό σύστημα φυλάσσονται σημασιολογικές πληροφορίες γενικής φύσης, σχετικές με την πολιτική, τη λογοτεχνία κ.ά.

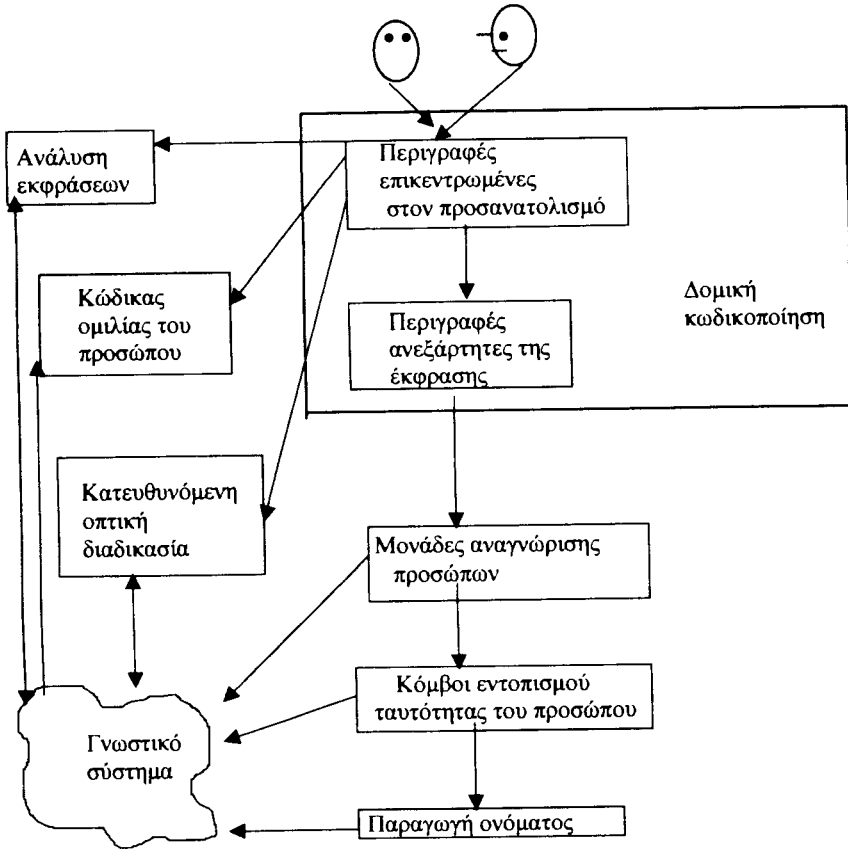
Συμπληρωματικό του προαναφερθέντος μοντέλου αποτελεί το αλληλεπιδραστικό μοντέλο των Burton, Bruce και Johnston (1990). Οι τρεις ερευνητές, ακολουθώντας το μοντέλο των Bruce και Young (1986), προτείνουν και πάλι την ύπαρξη των μονάδων ατομικής ταυτότητας και

των κόμβων εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου. Ωστόσο προσθέτουν και τις μονάδες των σημασιολογικών πληροφοριών, στις οποίες εδράζονται και οι πληροφορίες του πλαισίου, σε αντίθεση με το προηγούμενο μοντέλο, στο οποίο οι σημασιολογικές πληροφορίες τοποθετούνταν στους κόμβους εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου αλλά και στο γνωστικό σύστημα (Σχήμα 2).

Σύμφωνα με το αλληλεπιδραστικό μοντέλο, μια μονάδα αναγνώρισης προσώπου ενεργοποιείται από την εισροή πληροφοριών που αφορούν τα φυσικά χαρακτηριστικά του παρατηρούμενου προσώπου. Στη συνέχεια αυτή η ενέργεια μεταφέρεται στον αντίστοιχο κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της διεγερτικής σύνδεσης που υπάρχει ανάμεσα στη μονάδα αναγνώρισης προσώπου και στον κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου. Η αναγνώριση του παρατηρούμενου προσώπου πραγματοποιείται με την ενεργοποίηση της μονάδας του στον κόμβο ατομικής ταυτότητας, γεγονός που ενδυναμώνει τη σύνδεση μεταξύ των δύο συσχετιζόμενων μονάδων. Σε μια επόμενη παρουσίαση του ίδιου προσώπου η ενεργοποιημένη μονάδα αναγνώρισης του προσώπου δραστηριοποιεί πιο γρήγορα την αντίστοιχη μονάδα του στον κόμβο ατομικής ταυτότητας, γεγονός που διευκολύνει και επιταχύνει την αναγνώριση του παρατηρούμενου προσώπου. Διαφορετικά, θα λέγαμε ότι η ενδυνάμωση της σύνδεσης μεταξύ των δύο παραπάνω μονάδων διευκολύνει τη μεταβίβαση ενέργειας ανάμεσά τους, μειώνοντας έτσι το κατώφλι ενεργοποίησης της δεύτερης.

Στην αναγνώριση ενός προσώπου σημαντικό ρόλο παίζουν και οι μονάδες των σημασιολογικών πληροφοριών, που είναι συνδεδεμένες με τον κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου. Η ενεργοποίηση μιας μονάδας στον κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου ενεργοποιεί μια μονάδα σημασιολογικών πληροφοριών. Αυτή η μονάδα με τη σειρά της ενεργοποιεί μια άλλη μονάδα στον κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου με την οποία συνδέεται. Μια

Σχήμα 1
 Το μοντέλο των Bruce και Young (1986) για την αναγνώριση προσώπων.

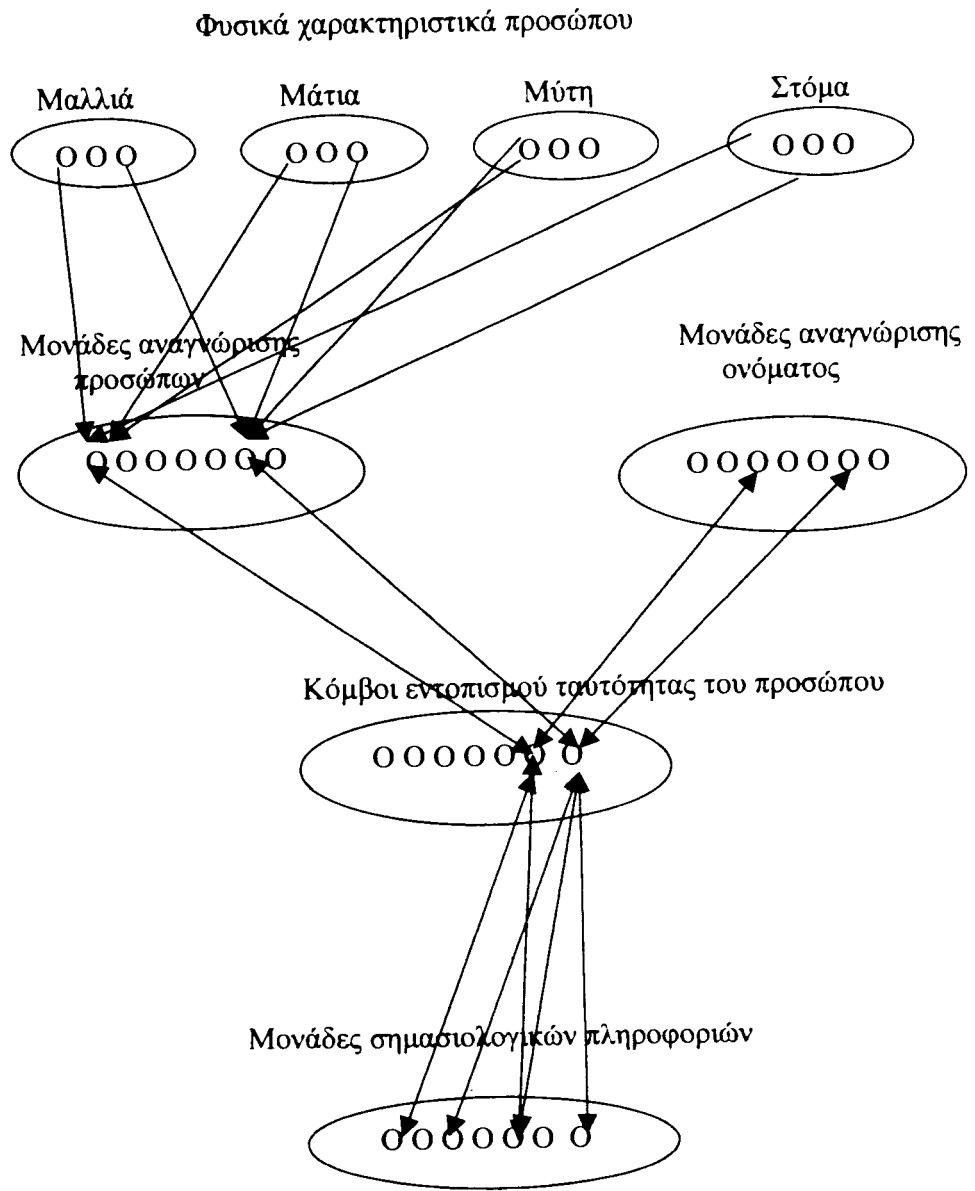

μονάδα εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου μπορεί να είναι συνδεδεμένη με πολλές μονάδες σημασιολογικών πληροφοριών, που αφορούν την εθνικότητα, το θρήσκευμα, το επάγγελμα, τις συνήθειες, το χώρο όπου ζει κ.ά. του παρατηρούμενου προσώπου (Burton, Bruce, & Johnston, 1990. Burton, Kelly, & Bruce, 1998). Αυτό που αξίζει να τονιστεί είναι πως η αναγνώριση του προσώπου συμβαίνει στον κόμβο εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου πριν από την ενεργοποίηση των σημασιολογικών πληροφοριών. Ο ρόλος του κόμβου των σημασιολογικών πληροφοριών, που περιέχει τις πληροφορίες

του πλαισίου, παραμένει βοηθητικός, συμπληρωματικός και ενισχυτικός. Η επίδραση του πλαισίου είναι ένα επακόλουθο αποτέλεσμα, εμφανίζεται δηλαδή μετά την αναγνώριση του προσώπου, και συμβάλλει στη σημασιολογική κατηγοριοποίησή του.

Στο θέμα της αναγνώρισης των προσώπων σημαντική θέση κατέχουν οι έρευνες σε σχέση με τον παράγοντα της ηλικίας. Σύμφωνα με πορίσματα ερευνών, η αναπτυξιακή πορεία αναγνώρισης προσώπων είναι συνεχώς ανοδική από την ηλικία των 2 έως 10 ετών (Carey, Diamond, & Woods, 1980. Flin, 1980. Σουσαμίδου, 1998, σ.

Σχήμα 2
Το αλληλεπιδραστικό μοντέλο των Burton, Bruce και Johnston (1990).

148). Υπάρχουν, μάλιστα, έρευνες που υποδεικνύουν ότι η ανίχνευση των χαρακτηριστικών του προσώπου είναι εγγενής, γεγονός που καθιστά το άτομο ικανό να επεξεργάζεται πρόσωπα ήδη από τις πρώτες μέρες της ζωής του (Bushnell, Sai, & Mullin, 1989. Johnson, Dziurawiec, Ellis, & Morton, 1991. Sai & Bushnell, 1988).

Οι Carey και Diamond (1994) υποστηρίζουν ότι τα παιδιά ήδη από την ηλικία των 6 ετών συγκρατούν το πρόσωπο με βάση τις σχέσεις των χαρακτηριστικών του, δηλαδή τη σύνθεσή του. Μιλούν για μια «ολιστική προσέγγιση» του προσώπου, όπου τα επιμέρους χαρακτηριστικά του μπορούν να αναγνωριστούν μόνο μέσα στο πλαίσιο ολόκληρου του προσώπου, και θεωρούν ότι η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιείται και από τα μικρά παιδιά (Tanaka & Farah, 1993. Tanaka, Kay, Grinnell, Stansfield, & Szechter, 1998). Αυτό που διαφέρει με την ηλικία είναι ο αριθμός των χαρακτηριστικών που κωδικοποιεί το άτομο κατά την ολιστική προσέγγιση του προσώπου. Τα παιδιά κάτω των 10 ετών κωδικοποιούν λιγότερα χαρακτηριστικά από τα μεγαλύτερα παιδιά και τους ενήλικες, και έτσι η ολιστική αναπαράσταση του προσώπου είναι πιο φτωχή. Μετά την ηλικία των 10 ετών τα παιδιά συγκρατούν περισσότερα χαρακτηριστικά, εμπλουτίζοντας την αναπαράσταση του προσώπου με περισσότερες λεπτομέρειες.

Το φύλο αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα που έχει ερευνηθεί σε σχέση με την αναγνώριση προσώπων. Σε σχετικές έρευνες οι γυναίκες σημείωσαν υψηλότερες επιδόσεις από τους άνδρες στην ανάκληση και στην αναγνώριση προσώπων και ονομάτων (Larrabee & Crook, 1993. Wahlin, Bäckman, Mäntylä, Herlitz, Viitanen, & Winblad, 1993. West, Crook, & Barron, 1992). Αυτές οι διαφορές οφείλονται σε ψυχοκοινωνικούς παράγοντες, και ιδιαίτερα σε παράγοντες που τονίζουν τη σημασία του περιβάλλοντος, των προσδοκιών και των στερεότυπων του φύλου (Blair & Banaji, 1997. Herrmann, Crawford, & Holdsworth, 1992). Επίσης, σε έρευνα των McKelvie, Standing, St. Jean και Law (1993) αλ-

λά και σε άλλη της ερευνήτριας (Σουσαμίδου, 1998, σ. 111-112, 159, 182) τα αγόρια αναγνώρισαν περισσότερα αυτοκίνητα απ' ό,τι πρόσωπα, σε αντίθεση με τα κορίτσια, στα οποία παρατηρήθηκε το αντίστροφο. Το αποτέλεσμα αυτό αποδίδεται στα διαφορετικά ενδιαφέροντα των δύο φύλων και στο διαφορετικό βαθμό εξοικείωσής τους με τους διάφορους ερεθισμούς.

Η παρούσα έρευνα

Ορισμένα σημεία από την παρουσίαση του παραπάνω θέματος δημιούργησαν ερωτηματικά τα οποία έδωσαν το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση. Το πρώτο ερώτημα αφορά το ρόλο του πλαισίου στην αναγνώριση προσώπων. Αν λάβουμε υπόψη ότι υπάρχουν περιπτώσεις που η αναγνώριση ενός προσώπου εξαρτάται αποκλειστικά από τις πληροφορίες του πλαισίου μέσα στο οποίο συνήθως συναντάται (Bruce, 1988, σ. 82-83. Hanley et al., 1990. Thomson et al., 1982) και πως όταν το πλαίσιο αλλάξει μειώνεται σημαντικά η πιθανότητα αναγνώρισης του παρατηρούμενου προσώπου (Bower & Karlin, 1974. Daw & Parkin, 1981), τότε μπορούμε να υποθέσουμε ότι το πλαίσιο διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο στη λειτουργία της αναγνώρισης από αυτό που του αποδίδει το αλληλεπιδραστικό μοντέλο, στο οποίο απευθύνεται αποκλειστικά η παρούσα έρευνα, επειδή αποτελεί την πληρέστερη μορφή του πρώτου μοντέλου, αυτού των Bruce και Young (1986). Το δεύτερο ερώτημα σχετίζεται με την αναπτυξιακή πορεία αναγνώρισης οικείων προσώπων, η οποία δεν έχει μελετηθεί σε σχέση με τον παράγοντα του πλαισίου. Δεν γνωρίζουμε δηλαδή αν οι πληροφορίες του πλαισίου επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό την προσπάθεια ατόμων διαφορετικής ηλικίας να αναγνωρίσουν ένα πρόσωπο. Τέλος, το τρίτο ερώτημα αφορά το ρόλο του φύλου των υποκειμένων στη λειτουργία της αναγνώρισης και πώς αυτός διαφοροποιείται σε σχέση με τον παράγοντα του πλαισίου. Με τα τρία αυτά ερωτήματα ασχολείται η παρούσα έρευνα, προσπαθώντας

να δώσει απαντήσεις και περαιτέρω διευκρινίσεις στο θέμα της επίδρασης του πλαισίου στην αναγνώριση προσώπων.

Ως προς τα παραπάνω ερωτήματα διαμορφώθηκαν οι εξής υποθέσεις:

1. Σύμφωνα με το αλληλεπιδραστικό μοντέλο των Burton, Bruce και Johnston (1990), στην περίπτωση που το πλαίσιο παραμένει το ίδιο και συμφωνεί με το πρόσωπο που περιβάλλει η ενδυνάμωση της σύνδεσης μεταξύ της μονάδας ατομικής ταυτότητας του παρατηρούμενου προσώπου και των πληροφοριών του πλαισίου στον κόμβο σημασιολογικών πληροφοριών θα διευκολύνει την αναγνώριση. Όταν όμως το πλαίσιο διαφέρει, η νέα σύνδεση που θα δημιουργηθεί ανάμεσα στο νέο πλαίσιο και στη μονάδα ατομικής ταυτότητας θα δράσει κατασταλτικά απέναντι στο ήδη ενεργοποιημένο παλιό πλαίσιο, αυξάνοντας έτσι το κατώφλι ενεργοποίησης του υπό αναγνώριση προσώπου. Επομένως η αναγνώριση αναμένεται να χειροτερέψει στην περίπτωση αλλαγής του πλαισίου. Το ίδιο θα συμβεί στην περίπτωση απουσίας του πλαισίου, αφού η σύνδεση μεταξύ των πληροφοριών του παλιού πλαισίου και της μονάδας ατομικής ταυτότητας θα αποδυναμωθεί λόγω έλλειψης του πρώτου μέρους της σύνδεσης.

2. Η αναγνώριση των προσώπων αναμένεται να παρουσιάσει εξελικτικές διαφορές με την πρόοδο της ηλικίας, με μέγιστη βελτίωση στην ηλικία των 10 ετών, επειδή τα μικρά παιδιά κωδικοποιούν λιγότερα χαρακτηριστικά του παρατηρούμενου προσώπου απ' ό,τι τα 10χρονα παιδιά ή οι ενήλικες (Carey & Diamond, 1994. Tanaka & Farah, 1993). Η αρνητική επίδραση της αφαίρεσης και της αλλαγής του πλαισίου στη λειτουργία της αναγνώρισης προσώπων θα γίνει εμφανέστερη στις μικρότερες ηλικίες, επειδή οι μνημονικές στρατηγικές των μικρών παιδιών δεν έχουν ευκαμψία, έτσι ώστε να προσαρμόζονται στις εκάστοτε αλλαγές (Dicks & Neisser, 1977. Tversky & Teiffer, 1976).

3. Ως προς το φύλο, με βάση τα ερευνητικά δεδομένα που αναφέρονται στην «Εισαγωγή» και τις διάφορες αιτιολογίες που έχουν προτα-

θεί η υπόθεσή μας είναι ότι τα κορίτσια θα σημειώσουν υψηλότερες επιδόσεις απ' ό,τι τα συνομήλικά τους αγόρια στο έργο της αναγνώρισης προσώπων (McKelvie et al., 1993. Σουσαμίδου, 1998, σ. 108, 148. Wahlin et al., 1993. West et al., 1992).

Μέθοδος

Υποκείμενα

Στην έρευνα πήραν μέρος 350 υποκείμενα, 50 από καθένα από τις Αα, Γα και Εα τάξεις του Δημοτικού, τις Αα και Γα τάξεις του Γυμνασίου και τη Βα τάξη του Λυκείου, καθώς και 50 πρωτοετείς φοιτητές από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα οι ηλικιακές ομάδες που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν: 7 ετών (*M.O.* = 7.2 και εύρος 6.5-7.6), 9 ετών (*M.O.* = 9.1 και εύρος 8.6-9.4), 11 ετών (*M.O.* = 11.1 και εύρος 10.5-11.4), 13 ετών (*M.O.* = 13.1 και εύρος 12.5-13.6), 15 ετών (*M.O.* = 15.2 και εύρος 14.5-15.6), 17 ετών (*M.O.* = 17.2 και εύρος 16.6-17.5) και 20 ετών (*M.O.* = 19.11 και εύρος 19.5-20.4). Οι μαθητές φοιτούσαν σε Δημοτικό Σχολείο της Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης και οι οικογένειες από τις οποίες προέρχονταν ανήκαν στο μεσαίο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Όλοι συμμετείχαν εθελοντικά. Τέλος, στο δείγμα τα δύο φύλα αντιπροσωπεύονταν εξίσου (175 αγόρια - 175 κορίτσια).

Υλικό

Ένα σύνολο 36 έγχρωμων σλάντς (slides) με οικεία πρόσωπα αποτέλεσε το υλικό της έρευνας. Τα 36 αυτά πρόσωπα επιλέχθηκαν από τις απαντήσεις 120 μαθητών και μαθητριών (41 από την Αα τάξη, 36 από τη Γα τάξη και 43 από την Εα τάξη) Δημοτικού Σχολείου στην περιοχή της Καλαμαριάς Θεσσαλονίκης στην πρόταση: «Γράψε ονόματα Ελλήνων τραγουδιστών/στριών, ηθοποιών, αθλητών/τριών, τηλεπαρουσιαστών/

στριών που γνωρίζεις». Στα υποκειμένα διευκρινίστηκε να μην αναφέρουν ονόματα ποδοσφαιριστών, διότι δεν είναι γνωστά στις περισσότερες μαθήτριες. Από τις απαντήσεις των υποκειμένων σχηματίστηκε ένας κατάλογος με 36 πρόσωπα (18 ανδρικά και 18 γυναικεία πρόσωπα), στον οποίο τα πρόσωπα τοποθετήθηκαν σε φθίνουσα σειρά με βάση το ποσοστό των απαντήσεων που συγκέντρωσε το καθένα (Πίνακας 1). Έπειτα το κάθε πρόσωπο εντάχθηκε σε μία από τις τρεις συνθήκες του πειράματος σύμφωνα με τη μέθοδο εξισορρόπησης του λατινικού τετραγώνου, ενώ η σειρά της διάκρισης των προσώπων σε «στόχους» και «άσχετα» πρόσωπα ελέγχθηκε με την τεχνική *abba*.

Τα 18 από τα 36 πρόσωπα ανήκαν στα πρόσωπα-στόχους του πειράματος, δηλαδή σε αυτά που το υποκείμενο έβλεπε στο στάδιο της παρουσίας και έπρεπε να αναγνωρίσει στο στάδιο της εξέτασης. Τα 18 πρόσωπα-στόχοι χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες, σε τρεις συνθήκες πλαισίου, όπως ονομάστηκαν για χάρη της έρευνας. Η πρώτη, που ονομάστηκε *σύμφωνο πλαίσιο*, περιλάμβανε 6 πρόσωπα στα οποία το πλαίσιο, που ήταν *σύμφωνο* με το πρόσωπο που περιέβαλλε, παρέμενε το ίδιο ανάμεσα στο στάδιο της παρουσίας και σε αυτό της εξέτασης. Στη δεύτερη συνθήκη, που ονομάστηκε *αλλαγμένο πλαίσιο*, το πλαίσιο των 6 προσώπων-στόχων διέφερε ανάμεσα στα δύο στάδια του πειράματος. Το *σύμφωνο* πλαίσιο αντικαθίστατο από ένα νέο και ασυνήθιστο πλαίσιο για το πρόσωπο που περιέβαλλε. Τέλος, στην τρίτη συνθήκη, την ονομαζόμενη *χωρίς πλαίσιο*, τα 6 πρόσωπα-στόχοι, ενώ στο στάδιο της παρουσίας περιβάλλονταν από *σύμφωνο* πλαίσια, στο στάδιο της εξέτασης παρουσιάζονταν χωρίς κανένα πλαίσιο. Επομένως τα 12 από τα 18 πρόσωπα-στόχους της έρευνας παρουσιάζονταν στο στάδιο της εξέτασης είτε με διαφορετικό πλαίσιο είτε χωρίς πλαίσιο.

Τα υπόλοιπα 18 σλάιντς αποτελούσαν τα ονομαζόμενα «άσχετα» πρόσωπα, δηλαδή τα νέα διάσημα πρόσωπα που παρουσιάζονταν μόνο για μία φορά, κατά το στάδιο της εξέτασης, και σκοπό είχαν να δυσκολέψουν το έργο της επιλογής των προσώπων-στόχων από το υποκείμενο. Τα 18 «άσχετα» πρόσωπα της έρευνας χω-

ρίζονταν και αυτά στις τρεις παραπάνω συνθήκες πλαισίου, δηλαδή 6 από αυτά περιβάλλονταν από *σύμφωνο* πλαίσιο, 6 πρόσωπα είχαν ασυνήθιστο πλαίσιο και 6 πρόσωπα ήταν χωρίς πλαίσιο.

Διαδικασία

Η εξέταση των υποκειμένων ήταν ομαδική και διαρκούσε περίπου 15 λεπτά. Διεξαγόταν στην αίθουσα διδασκαλίας της κάθε ομάδας που εξεταζόταν, αφού πρώτα άλλαζε η διευθέτηση των θρανίων έτσι ώστε τα σλάιντς να προβάλλονται σε απόσταση 1,50-2 μ. από το ύψος των ματιών των υποκειμένων. Η ερευνητρια έδινε την εξής οδηγία στα υποκείμενα: «Από τα πρόσωπα που θα δείτε προσπαθήστε να θυμηθείτε όσα πιο πολλά μπορείτε. Σας προειδοποιώ πως, όταν τα ξαναδείτε, σε άλλα από αυτά τα πλαίσιά τους θα έχουν παραμείνει τα ίδια, σε άλλα θα έχουν αφαιρεθεί και σε άλλα θα έχουν αλλάξει». Έπειτα πρόβαλλε με μία μηχανή σλάιντς πάνω σε ειδική οθόνη το κάθε πρόσωπο-στόχο για 5 δευτερόλεπτα (*στάδιο παρουσίας*). Τα 18 πρόσωπα-στόχοι παρουσιάζονταν με τυχαία σειρά σε κάθε ομάδα εξέτασης. Αμέσως μετά ακολουθούσε η παρουσίαση των 36 σλάιντς (18 πρόσωπα-στόχοι και 18 «άσχετα» πρόσωπα) για 8 δευτερόλεπτα το καθένα (*στάδιο εξέτασης*) και με διαφορετική, τυχαία σειρά ανά ομάδα εξέτασης. Τα υποκείμενα έπρεπε να απαντήσουν για κάθε πρόσωπο που προβαλλόταν στην οθόνη μέσα στο χρόνο παρουσίας των 8 δευτερολέπτων αν ανήκε στα πρόσωπα-στόχους της έρευνας ή όχι. Σε ένα αριθμημένο φύλλο απαντήσεων που περιλάμβανε μία στήλη με 36 κουτάκια τα υποκείμενα σημείωναν ένα σταυρό (+) στην περίπτωση που πίστευαν ότι το προβαλλόμενο πρόσωπο ήταν πρόσωπο-στόχος της έρευνας ή μία παύλα (-) αν το θεωρούσαν «άσχετο» πρόσωπο.

Το μέγεθος της επίδρασης του πλαισίου στην αναγνώριση οικείων προσώπων μετρήθηκε με: (α) τον αριθμό των ορθών αναγνωρίσεων, δηλαδή τον αριθμό των προσώπων-στόχων που αναγνώρισαν ορθά τα υποκείμενα, και (β) τον αριθμό των εσφαλμένων αναγνωρίσεων, δηλαδή τον αριθμό των «άσχετων» προσώπων που ανα-

Πίνακας 1
Τα πρόσωπα-στόχοι και τα «άσχετα» πρόσωπα σε σχέση με τις συνθήκες του πλαισίου και τις εκατοστιαίες αναλογίες των απαντήσεων

Συνθήκη πλαισίου	Πρόσωπα στόχοι	%	Στάδιο παρουσίασης	Στάδιο εξέτασης	«Άσχετα» πρόσωπα	%	Στάδιο εξέτασης
Σύμφωνο πλαίσιο	Ρουβάς	86.72	Συναυλία	Το ίδιο*	Μενεγάκη	78.1 6	Τηλεοπτικό στούντιο
	Κορομηλά	57.12	Τηλεοπτικό στούντιο**	Το ίδιο	Χατζηνικολάου	63.2 4	Τηλεοπτικό στούντιο
	Τριαντάφυλλος	53.32	Κέντρο διασκέδασης	Το ίδιο	Μικρούτσικος	47.2 6	Τηλεοπτικό στούντιο
	Κόκκοτας	33.47	Κέντρο διασκέδασης	Το ίδιο	Λάσπα	45.2 1	Τηλεοπτικό στούντιο
	Γκάλης	28.78	Γήπεδο μπάσκετ	Το ίδιο	Τσιαμήτα	24.0 7	Στάδιο
	Βασδέκη	17.59	Στάδιο	Το ίδιο	Πύρρος Δήμας	22.4 6	Αγωνιστικός χώρος
Αλλαγμένο πλαίσιο	Βίωση	85.65	Κέντρο διασκέδασης	Χιονισμένο τοπίο	Σφακιανάκης	74.5 6	Εργοστάσιο
	Ρέμος	60.25	Συναυλία	Ποτάμι	Θεοδωρίδου	69.3 4	Πισίνα
	Αντζελα	52.38	Κέντρο διασκέδασης	Στάδιο	Παπούλια	45.4 6	Χωματερή
	Στεφανίδου	33.12	Τηλεοπτικό στούντιο	Κουζίνα	Αντωνιάδης	40.5 6	Μηχανουργείο
	Παπαδάκης	31.49	Τηλεοπτικό στούντιο	Τουαλέτα	Λαζόπουλος	26.2 9	Καταρράκτες
	Πατουλίδου	17.46	Αγωνιστικός χώρος	Άγρια φύση	Θάνου	21.3 9	Μπαρ
Χωρίς πλαίσιο	Βανδή	80.62	Συναυλία	-	Βουγιουκλάκη	71.1 6	-
	Τριανταφυλλόπουλος	60.22	Τηλεοπτικό στούντιο	-	Σπύρος Παπαδόπουλος	67.2 3	-
	Μαντώ	56.45	Κέντρο διασκέδασης	-	Μπάρμπα	50.1 9	-
	Καλλίρης	32.18	Τηλεοπτικό στούντιο	-	Γκλέτσος	37.5 6	-
	Μπονάτσος	30.34	Τηλεοπτικό στούντιο	-	Μπέζος	25.3 5	-
	Ντενίση	19.50	Θεατρική σκηνή	-	Σαμπρίνα	22.6 7	-

Σημείωση: * «Το ίδιο» σημαίνει ότι το πλαίσιο δε διέφερε ανάμεσα στο στάδιο της παρουσίασης και στο στάδιο της εξέτασης.

** Κάθε τηλεοπτικό στούντιο ήταν διαφορετικό. Το ίδιο και κάθε κέντρο διασκέδασης και κάθε αγωνιστικός χώρος

γνώρισαν εσφαλμένα τα υποκείμενα ως πρόσωπα-στόχους της έρευνας.

Αποτελέσματα

Οι ορθές αναγνώρισεις των υποκειμένων ελέγχθηκαν με μια πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με πρώτο παράγοντα την ηλικία (7), δεύτερο το φύλο (2) και τρίτο τον παράγοντα του πλαισίου (3), με επαναλαμβανόμενες μετρήσεις στον τελευταίο παράγοντα. Οι διαφορές μεταξύ των μέσων όρων του κάθε υποκειμένου στις τρεις συνθήκες του πλαισίου εξετάστηκαν με ένα post hoc τεστ, το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων του Bonferroni, ενώ οι διαφορές των μέσων όρων μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων εξετάστηκαν με το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων S-N-K.

Η πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με τους πιο πάνω παράγοντες έδειξε ότι η κύρια επίδραση του παράγοντα του πλαισίου ήταν στατιστικώς σημαντική, $F(2, 672) = 59.77, p = .000$. Σύμφωνα με το τεστ Bonferroni, τα υποκείμενα αναγνώρισαν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό περισσότερα πρόσωπα σε σύμφωνο πλαίσιο ($M.O. = 5.71$) απ' ό,τι σε αλλαγμένο ($M.O. = 5.23$) ή στη συνθήκη χωρίς πλαίσιο ($M.O. = 5.18$). Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνει την αρχική υπόθεση της έρευνας η οποία προέβλεπε ότι στη συνθήκη του σύμφωνου πλαισίου οι επιδόσεις θα ήταν καλύτερες απ' ό,τι στη συνθήκη αλλαγής ή απουσίας πλαισίου.

Η ηλικία αποτέλεσε έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας, αφού η αλληλεπίδρασή της με τον παράγοντα του πλαισίου ήταν στατιστικώς σημαντική, $F(12, 672) = 10.94, p = .000$ (Πίνακας 2). Η αναπτυξιακή πορεία των επιδόσεων των υποκειμένων διέφερε σε σχέση με τις τρεις συνθήκες του πλαισίου (Σχήμα 3). Με βάση το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων S-N-K, στη συνθήκη με το σύμφωνο πλαίσιο τα 7χρονα και 9χρονα υποκείμενα σημείωσαν χαμηλότερες επιδόσεις από όλα τα υποκείμενα των υπόλοιπων ηλικια-

κών ομάδων, $F(6, 343) = 11.58, p = .000$. Παρόμοιες διαφορές επιδόσεων παρατηρήθηκαν και στη συνθήκη με το αλλαγμένο πλαίσιο, $F(6, 343) = 27.51, p = .000$, καθώς και στη συνθήκη χωρίς πλαίσιο, $F(6, 343) = 38.52, p = .000$.

Γενικά, τα 7χρονα και 9χρονα υποκείμενα σημείωσαν χαμηλότερες επιδόσεις από τα υποκείμενα των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων ιδιαίτερα στις συνθήκες αλλαγής και απουσίας πλαισίου. Οι επιδόσεις των υποκειμένων ηλικίας 11 έως 20 ετών διέγραψαν περίπου το ίδιο εξελικτικό μοτίβο στις τρεις συνθήκες του πλαισίου, με μόνη εξαίρεση την υψηλότερη επίδοση στη συνθήκη με το σύμφωνο πλαίσιο. Μάλιστα, η επίδοση στη συνθήκη αυτή ήταν στατιστικώς σημαντικά καλύτερη απ' ό,τι στις δύο άλλες στις ηλικίες των 7, 9, 11, 15 και 17 χρόνων, σύμφωνα με το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni - 7 ετών: $F(2, 98) = 34.82, p = .000$, 9 ετών: $F(2, 98) = 6.94, p = .002$, 11 ετών: $F(2, 98) = 5.93, p = .004$, 15 ετών: $F(2, 98) = 8.70, p = .000$, και 17 ετών: $F(2, 98) = 5.29, p = .007$.

Ως προς το φύλο, η αλληλεπίδραση του παράγοντα αυτού με τις τρεις συνθήκες του πλαισίου ήταν στατιστικώς σημαντική, $F(2, 672) = 3.49, p = .031$. Στο Σχήμα 4 γίνεται φανερό ότι οι διαφορές ήταν μεγαλύτερες στη συνθήκη με αλλαγμένο πλαίσιο, $t(348) = -2.51, p = .012$, και σε αυτήν χωρίς πλαίσιο, $t(348) = -2.45, p = .014$, όπως άλλωστε προέκυψε και από την εφαρμογή του t-τεστ σε ανεξάρτητα δείγματα. Τα αγόρια, μάλιστα, συνάντησαν μεγαλύτερη δυσκολία στην αναγνώριση προσώπων στις δύο παραπάνω συνθήκες του πλαισίου. Αυτό το αποτέλεσμα υποστηρίζει την τρίτη υπόθεση της έρευνας.

Όσον αφορά τη μέτρηση των εσφαλμένων αναγνώρισεων, η πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης 7 (ηλικία) X 2 (φύλο) X 3 (συνθήκες πλαισίου) έδειξε ότι η κύρια επίδραση του παράγοντα του πλαισίου δεν ήταν στατιστικώς σημαντική. Οι τρεις μέσοι όροι των εσφαλμένων αναγνώρισεων στα πρόσωπα σε σύμφωνο, αλλαγμένο ή χωρίς πλαίσιο δε διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μεταξύ τους. Η παρουσία σύμφωνων πλαισίων που δε διέφεραν εννοιολογικά από αυτά

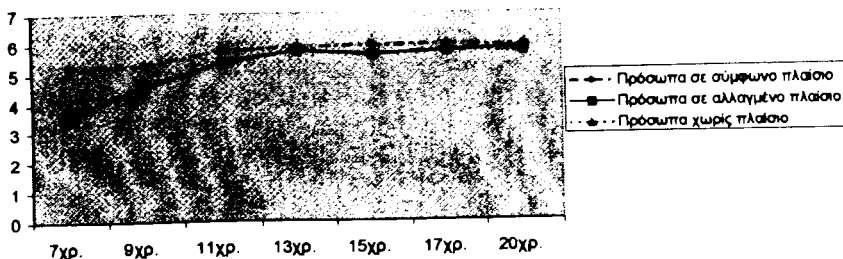
Πίνακας 2

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις (σε παρένθεση) των ορθών αναγνωρίσεων των οικείων προσώπων στις τρεις συνθήκες του πλαισίου σε σχέση με την ηλικία και το φύλο

Συνθήκη πλαισίου	Ηλικία							Φύλο	
	7χρ.	9χρ.	11χρ.	13χρ.	15χρ.	17χρ.	20χρ.	Αγόρι	Κορίτσι
Σύμφωνο πλαίσιο	5.22 (0.90)	5.28 (1.31)	5.76 (0.52)	5.88 (0.44)	5.94 (0.24)	5.98 (0.14)	5.92 (0.27)	5.66 (0.77)	5.76 (0.69)
Αλλαγμένο πλαίσιο	3.70 (1.80)	4.58 (1.68)	5.38 (0.95)	5.74 (0.60)	5.64 (0.66)	5.74 (0.49)	5.84 (0.51)	5.06 (1.41)	5.41 (1.17)
Χωρίς πλαίσιο	3.44 (1.69)	4.66 (1.36)	5.32 (0.94)	5.80 (0.45)	5.58 (0.61)	5.80 (0.57)	5.72 (0.61)	5.02 (1.36)	5.35 (1.15)

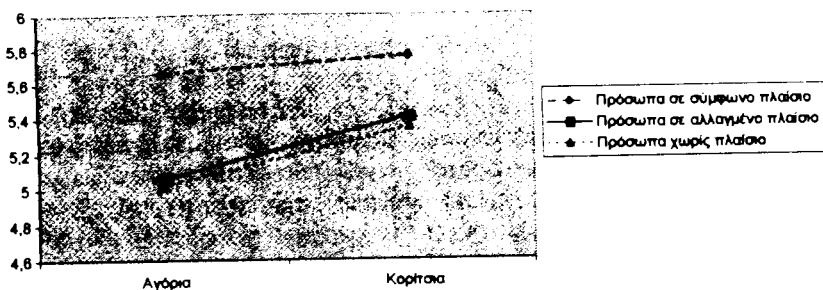
Σχήμα 3

Μέσοι όροι ορθών αναγνωρίσεων των προσώπων σε σύμφωνο πλαίσιο, αλλαγμένο πλαίσιο ή χωρίς πλαίσιο σε σχέση με την ηλικία

Σχήμα 4

Μέσοι όροι ορθών αναγνωρίσεων των προσώπων σε σύμφωνο πλαίσιο, αλλαγμένο πλαίσιο ή χωρίς πλαίσιο σε σχέση με το φύλο

που περιέβαλλαν τα πρόσωπα-στόχους παρέσυραν τα υποκείμενα να θεωρήσουν ως πρόσωπα-στόχους τα «άσχετα» πρόσωπα της έρευνας. Επίσης, η παρουσίαση «άσχετων» προσώπων σε ασυνήθιστο πλαίσιο ή χωρίς πλαίσιο σύγχυσε τα υποκείμενα και τα οδήγησε σε εσφαλμένες αναγνωρίσεις, επειδή παρόμοια μορφή παρουσίασης εφαρμόστηκε και στα δώδεκα πρόσωπα-στόχους της έρευνας.

Από την εφαρμογή της πιο πάνω πολλαπλής ανάλυσης διακύμανσης στατιστικώς σημαντική βρέθηκε μόνο η αλληλεπίδραση της ηλικίας με τον παράγοντα του πλαισίου, $F(12,672) = 2.87$, $p = .001$ (Πίνακας 3). Στο Σχήμα 5 παρατηρούμε ότι μεγαλύτερες διαφορές στην πορεία ανάπτυξης των εσφαλμένων αναγνωρίσεων στα πρόσωπα στις τρεις συνθήκες του πλαισίου παρουσιάστηκαν στις ηλικίες των 7, 9 και 11 χρόνων. Στη συνθήκη του σύμφωνου πλαισίου οι μέσοι όροι των 7χρονων διέφεραν από τους μέσους όρους των 15χρονων και οι μέσοι όροι των 9χρονων από τους αντίστοιχους των υποκειμένων ηλικίας 7, 11, 13, 15, 17 και 20 χρόνων, $F(6, 343) = 4.65$, $p = .000$. Στα πρόσωπα σε αλλαγμένο πλαίσιο οι μέσοι όροι των 9χρονων διέφεραν από τους μέσους όρους των υποκειμένων ηλικίας 11, 13, 15, 17 και 20 χρόνων, και των 11χρονων από τους μέσους όρους των υποκειμένων ηλικίας 13, 15, 17 και 20 χρόνων, $F(6, 343) = 7.25$, $p = .000$. Τέλος, στη συνθήκη χωρίς πλαίσιο οι μέσοι όροι των 7χρονων διέφεραν από αυτούς των υποκειμένων ηλικίας 11, 13, 15, 17 και 20 χρόνων, των 9χρονων από τους μέσους όρους των υποκειμένων ηλικίας 15 και 17 χρόνων, και των 11χρονων από τους αντίστοιχους των υποκειμένων ηλικίας 13, 15, 17 και 20 χρόνων, $F(6, 343) = 5.89$, $p = .000$.

Η πιο πάνω στατιστική ανάλυση έδειξε ότι οι μέσοι όροι εσφαλμένων αναγνωρίσεων των προσώπων σε σύμφωνο πλαίσιο διέφεραν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό από τους μέσους όρους στα πρόσωπα χωρίς πλαίσιο στην ηλικία των 7, $F(2,96) = 4.79$, $p = .01$, και 9 χρόνων, $F(2,96) = 3.17$, $p = .046$, ενώ οι 11χρονοι συμμετέχοντες σημείωσαν μεγαλύτερο αριθμό λαθών

στα πρόσωπα σε αλλαγμένο πλαίσιο απ' ό,τι στα πρόσωπα σε σύμφωνο πλαίσιο, $F(2,96) = 4.55$, $p = .01$.

Γενικά, τα νεότερα υποκείμενα στην έρευνα σημείωσαν τα περισσότερα λάθη και η αλλαγή ή η απουσία του πλαισίου τούς προκάλεσε μεγαλύτερη σύγχυση απ' ό,τι στα υποκείμενα ηλικίας από 11 έως 20 χρόνων. Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ότι αύξηση του αριθμού των εσφαλμένων αναγνωρίσεων σημειώθηκε και στην ηλικία των 20 ετών, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα άτομα στην ηλικία αυτή συναντούν μεγαλύτερη δυσκολία απ' ό,τι οι έφηβοι στο να διακρίνουν ποια πρόσωπα έχουν δει όταν το πλαίσιο που τα περιβάλλει διαφοροποιείται.

Συζήτηση

Σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο αναγνώρισης προσώπων των Burton, Bruce και Johnston (1990), που έχει αναπτυχθεί στο κεφάλαιο της «Εισαγωγής», οι πληροφορίες του πλαισίου εντάσσονται στον κόμβο των σημασιολογικών πληροφοριών (έστω κι αν αυτό δεν αναφέρεται ξεκάθαρα στο μοντέλο) και επηρεάζουν τη λειτουργία της αναγνώρισης, παρέχοντας πρόσθετες πληροφορίες γι' αυτό. Η επίδραση του πλαισίου είναι ένα αποτέλεσμα που ακολουθεί, δηλαδή εμφανίζεται μετά την αναγνώριση του προσώπου. Αν όμως λάβουμε υπόψη τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο ρόλος του πλαισίου στη λειτουργία της αναγνώρισης δεν είναι απλώς βοηθητικός αλλά επηρεάζει τη λειτουργία αυτή στο στάδιο της απόφασης για την αποδοχή του προσώπου ως «νέου» ή «παλιού» και όχι μετά τη λήψη αυτής της απόφασης.

Για την καλύτερη ερμηνεία της επίδρασης των πληροφοριών του πλαισίου στην αναγνώριση των προσώπων προτείνεται η προσθήκη ενός ξεχωριστού συνόλου στο μοντέλο των Burton, Bruce και Johnston (1990) που θα περιλαμβάνει μόνο τις πληροφορίες του πλαισίου (μονάδες πληροφοριών του πλαισίου), οι οποίες θα συσχε-

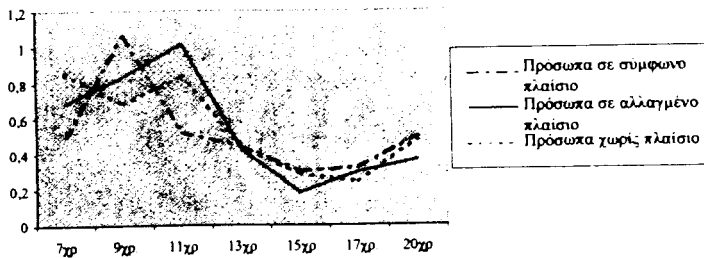
Πίνακας 3

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις (σε παρένθεση) των εσφαλμένων αναγνωρίσεων των οικείων προσώπων στις τρεις συνθήκες του πλαισίου σε σχέση με την ηλικία και το φύλο

Συνθήκη πλαισίου	Ηλικία							Φύλο	
	7χρ.	9χρ.	11χρ.	13χρ.	15χρ.	17χρ.	20χρ.	Αγόρι	Κορίτσι
Σύμφωνο πλαίσιο	0.50 (0.81)	1.06 (1.25)	0.52 (0.90)	0.44 (0.73)	0.30 (0.58)	0.32 (0.62)	0.50 (0.73)	0.54 (0.90)	0.49 (0.80)
Αλλαγμένο πλαίσιο	0.68 (0.86)	0.84 (1.18)	1.02 (0.99)	0.42 (0.73)	0.18 (0.38)	0.30 (0.61)	0.36 (0.63)	0.58 (0.88)	0.49 (0.82)
Χωρίς πλαίσιο	0.86 (0.96)	0.68 (0.84)	0.84 (0.81)	0.44 (0.70)	0.28 (0.57)	0.24 (0.47)	0.48 (0.64)	0.61 (0.82)	0.47 (0.69)

Σχήμα 5

Μέσοι όροι εσφαλμένων αναγνωρίσεων των προσώπων σε σύμφωνο πλαίσιο, αλλαγμένο πλαίσιο ή χωρίς πλαίσιο σε σχέση με την ηλικία

τίζονται μεταξύ τους με κατασταλτικές συνδέσεις και με αμφίδρομες διεγερτικές συνδέσεις με τις σημασιολογικές μονάδες που αναφέρονται στο παρατηρούμενο πρόσωπο, και με τη μονάδα του κόμβου εντοπισμού ταυτότητας του προσώπου αυτού. Μία τέτοια προσθήκη θα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη ερμηνεία της επίδρασης του πλαισίου, που παρατηρήθηκε στην παρούσα έρευνα αλλά και σε άλλες αντίστοιχες έρευνες (Hanley et al., 1990. Thomson et al., 1982).

Στη θετική επίδραση του σύμφωνου πλαισίου, που παρατηρήθηκε στην παρούσα έρευνα, μπορεί να συνέβαλε και το γεγονός ότι τα υποκείμενα έβλεπαν τα σλάντς με το σύμφωνο

πλαίσιο δύο φορές στη διάρκεια του πειράματος, μία στο στάδιο της παρουσίασης και μία στο στάδιο της εξέτασης, ενώ τα σλάντς στις δύο άλλες συνθήκες τα έβλεπαν μόνο μία φορά, στο στάδιο της εξέτασης. Επίσης, στη συνθήκη αλλαγής του πλαισίου η αναγνώριση του οικείου προσώπου γινόταν ακόμη πιο δύσκολη διότι το πλαίσιο αντικαθίστατο όχι μόνο από ένα νέο, διαφορετικό από το αρχικό πλαίσιο, αλλά και από ένα ασυνήθιστο για το πρόσωπο πλαίσιο. Ίσως η ύπαρξη μίας ακόμη συνθήκης εξέτασης, αυτής του αλλαγμένου και σύμφωνου με το πρόσωπο πλαισίου, θα μας έδινε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για το ρόλο του πλαισίου στη λειτουργία της αναγνώρισης οικείων προσώπων. Γι' αυτό η

πιο πάνω πρόταση διατυπώνεται με επιφύλαξη και η τεκμηρίωσή της απαιτεί περαιτέρω έρευνα στο χώρο της αναγνώρισης προσώπων και αυστηρότερο έλεγχο των πειραματικών συνθηκών.

Η αναγνώριση προσώπων μέσα σε σύμφωνο πλαίσιο, σε αλλαγμένο πλαίσιο ή ακόμα και χωρίς πλαίσιο εξαρτάται από τον παράγοντα της ηλικίας. Στην περίπτωση του σύμφωνου πλαισίου η αναπτυξιακή πορεία στην αναγνώριση των προσώπων ήταν ανοδική από την ηλικία των 7 έως 11 χρόνων και παρέμεινε αμετάβλητη έως την ηλικία των 20 χρόνων. Φαίνεται ότι η παρουσία ενός σύμφωνου πλαισίου διευκολύνει την αναγνώριση των προσώπων σε τέτοιο βαθμό ώστε καθιστά τη λειτουργία αυτή σχεδόν αυτόματη, κυρίως μετά την ηλικία των 9 ετών. Στις συνθήκες απουσίας και αλλαγής του πλαισίου οι εξελικτικές διαφορές στις ηλικίες των 7 και 9 ετών ήταν πιο εμφανείς. Οι 7χρονοι και 9χρονοι μαθητές σημείωσαν τους χαμηλότερους μέσους όρους ορθών αναγνωρίσεων και τους υψηλότερους μέσους όρους εσφαλμένων αναγνωρίσεων, ενώ τα υποκείμενα των υπόλοιπων ηλικιακών ομάδων πέτυχαν τον ίδιο αριθμό ορθών αναγνωρίσεων αλλά διαφορετικούς αριθμούς εσφαλμένων αναγνωρίσεων, με μικρότερους στις ηλικίες των 13, 15 και 17 ετών.

Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι τα αποτελέσματα στην αναγνώριση των προσώπων στις τρεις συνθήκες του πλαισίου συμφωνούν με την άποψη των Carey και Diamond (1994), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι έως την ηλικία των 10 ετών τα παιδιά κωδικοποιούν λιγότερα χαρακτηριστικά του προσώπου απ' ό,τι τα μεγαλύτερα παιδιά και οι ενήλικες, ενώ μετά την ηλικία αυτή η αναπαράσταση του προσώπου εμπλουτίζεται με περισσότερες λεπτομέρειες. Η διαφορά αυτή μεταξύ των ηλικιών με διαχωριστικό όριο τα 10 χρόνια διαπιστώθηκε και στα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, αφού θεαματικότερες εξελικτικές αλλαγές είχαμε στις ηλικίες των 7 και 9 χρόνων, ιδιαίτερα στις συνθήκες της αλλαγής και της απουσίας του πλαισίου, ενώ μετά την ηλικία των 11 ετών, οπότε η αναπαράσταση του προσώπου θεωρείται ότι δε διαφέρει από αυτή του ενήλικα

σύμφωνα με τους δύο παραπάνω ερευνητές, δε σημειώθηκαν διαφορές στις επιδόσεις τουλάχιστον έως την ηλικία των 20 ετών που η παρούσα εργασία εξέτασε.

Το φύλο αποτέλεσε ένα σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης των επιδόσεων στην αναγνώριση προσώπων. Τα κορίτσια αναγνώρισαν περισσότερα πρόσωπα απ' ό,τι τα συνομήλικά τους αγόρια στις συνθήκες αλλαγής και απουσίας του πλαισίου. Το αποτέλεσμα αυτό μας επιτρέπει να υποθέσουμε πως τα κορίτσια επικεντρώνονται περισσότερο στις πληροφορίες του προσώπου παρά σε αυτές του πλαισίου, σε αντίθεση με τα αγόρια, που μάλλον βασίζουν την αναγνώριση ενός προσώπου και στο πλαίσιο όπου το έχουν δει.

Συνοψίζοντας, από την παρουσίαση της έρευνας καταλήγουμε σε τρεις βασικές διαπιστώσεις. Η πρώτη διαπίστωση είναι ότι ο ρόλος των σημασιολογικών πληροφοριών στην αναγνώριση οικείων προσώπων είναι μάλλον σημαντικός και όχι συμπληρωματικός. Η δεύτερη αφορά την επίδραση της ηλικίας, όπου διαπιστώνεται ότι οι μεγαλύτερες εξελικτικές αλλαγές σε σχέση με την αναγνώριση οικείων προσώπων μέσα σε πλαίσιο λαμβάνουν χώρα στα πρώτα 10 χρόνια της ζωής του παιδιού. Τέλος, η τρίτη αναφέρεται στο φύλο, όπου τα κορίτσια υπερτερούν των αγοριών στην αναγνώριση οικείων προσώπων στα οποία το πλαίσιο έχει υποστεί αλλαγές. Το πλαίσιο, λοιπόν, με τις πληροφορίες που παρέχει αποτελεί ένα αδιάσπαστο κομμάτι της όλης διαδικασίας που ακολουθείται για την αναγνώριση ενός οικείου προσώπου και η συμβολή του πρέπει να ληφθεί υπόψη εκεί όπου η εικόνα χρησιμοποιείται συστηματικά ως μέσο μετάδοσης γνώσης.

Βιβλιογραφία

- Beales, S. A., & Parkin, A. J. (1984). Context and facial memory: The influence of different processing strategies. *Human Learning*, 3, 257-264.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Οι συγγραφείς που υποβάλλουν άρθρο για δημοσίευση πρέπει να στείλουν 3 αντίτυπα στο Διευθυντή Σύνταξης: **Καθ. Κλήμη Ναυρίδη, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σταδίου 5, 105 62 Αθήνα. Τηλ: 210-3689409 Fax: 210-3220820 E-mail: knavid@media.uoa.gr**

1. Τα άρθρα υποβάλλονται δακτυλογραφημένα με διπλό διάστημα, επαρκή περιθώρια, σε σελίδες Α4.

2. Η έκταση του άρθρου δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 30 δακτυλογραφημένες σελίδες, συμπεριλαμβανομένων της βιβλιογραφίας, πινάκων, γραφικών παραστάσεων, η φωτογραφιών, και περιλήψεων

3. Τα άρθρα στέλνονται για κρίση τυφλή σε δυο κριτές που είναι ειδικόί ως προς το περιεχόμενό τους. Η αποδοχή ενός άρθρου για δημοσίευση στηρίζεται στις παρατηρήσεις των κριτών.

4. Τα άρθρα συνοδεύονται από περίληψη 200 λέξεων περίπου, στα ελληνικά και στα αγγλικά. Στο τέλος τους ο/η συγγραφέας πρέπει να ορίζει τις λέξεις-κλειδιά.

5. Οι συγγραφείς πρέπει να ακολουθούν τους κανόνες του Εγχειριδίου του *American Psychological Association*, εκδ. 1994.

- Η πρώτη σελίδα περιλαμβάνει τον τίτλο του άρθρου, το όνομα του/των συγγραφέων, το ίδρυμα με το οποίο συνδέονται, και διεύθυνση, τηλέφωνο, Fax, E-mail. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να δίδονται και στην αγγλική περίληψη.

- Οι βιβλιογραφικές παραπομπές στο κείμενο αναφέρουν το/τα ονόματα του/των συγγραφέων με αλφαβητική σειρά, π.χ., (Morin, 1987; Piaget & Inhelder, 1971).

- Οι βιβλιογραφικές αναφορές αρχίζουν σε νέα σελίδα και θα γράφονται με αλφαβητική σειρά ως εξής: Για τα **άρθρα**: Snyder, C. R., & Higgins, R. L. (1988). Excuses: The effective role in the negotiation of reality. *Psychological Bulletin*, 104, 23-35. Για τα **βιβλία**: Rock, I. (1973). *Orientation and form*. New York: Academic. Για **κεφάλαια** σε βιβλία: Neisser, U. (1976). General, academic, and artificial intelligence. In L. B. Resnick (Ed.), *The nature of intelligence* (pp. 135-144). Hillsdale, NJ: Erlbaum. Στις ελληνικές εκδόσεις ο **Ε-διότιο** αναφέρεται ως **Επιμελητής έκδοσης** και το (*in press*) ως (*υπό δημοσίευση*).

- Οι πίνακες παρουσιάζονται με επικεφαλίδα σε ξεχωριστές σελίδες, συνεχώς αριθμημένες, μετά τη βιβλιογραφία. Οι γραφικές παραστάσεις δίνονται μετά τους πίνακες, σε ξεχωριστές σελίδες, μη αριθμημένες, και έχουν ένδειξη (Διάγραμμα 1, Σχήμα 1, κ.λπ.). Πριν από αυτές υπάρχει χωριστή σελίδα με τους τίτλους τους. Η θέση τους υποδεικνύεται μέσα στο κείμενο.

6. Το copyright του άρθρου ανήκει στο περιοδικό ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ και στον εκδότη ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

7. Η υποβολή άρθρου προϋποθέτει ότι αυτό είναι πρωτότυπο και δεν έχει υποβληθεί αλλού για δημοσίευση.

8. Οι συγγραφείς είναι υπεύθυνοι για τη λήψη copyright για δημοσίευση περικοπών, σχημάτων, φωτογραφιών, κ.λπ.

INSTRUCTIONS TO AUTHORS

Author(s) who submit a paper to PSYCHOLOGY must send it in triplicate to the Editor: **Prof. Klimis Navridis, Dept. of Communication & Media Studies, University of Athens, 5 Stadiou Str., 105 62 Athens, Greece. Tel: 210-3689409 Fax: 210-3220820 E-mail: knavid@media.uoa.gr**

1. Manuscripts should be typewritten on A4 paper, double-spaced, and with sufficient margins.

2. The length of the manuscript should not exceed 30 typewritten pages including text, abstract, tables, illustrations and bibliography.

3. Submitted manuscripts will be sent for blind review to two experts on the field. Acceptance for publication will be based on the reviewers' remarks and evaluation.

4. An abstract of no more than 200 words must be provided in Greek and English for the Greek text. If the text is in English, only English abstract is provided. At the end of the abstract(s), the author should give up to three key-words.

5. Manuscripts should conform to the style set forth in the *Publication Manual of the American Psychological Association* (fourth edition, 1994).

- The first page of the manuscript is the title page and should carry the title, the author(s)' name(s), affiliation, address, telephone, fax number, and E-mail. A second front page carrying only the title of the manuscript should be included for the review process.

- References in the text should be given in alphabetical order and include the author(s)' name and year of publication, e. g., (Morin, 1987; Piaget & Inhelder, 1971).

- The bibliography should be in separate pages. References should be cited in separate page(s), in alphabetical order, as follows: References to **journals**: Snyder, C. R., & Higgins, R. L. (1988). Excuses: The effective role in the negotiation of reality. *Psychological Bulletin*, 104, 23-35. For **books**: Rock, I. (1973). *Orientation and form*. New York: Academic Press. For **chapters** in edited books: Neisser, U. (1976). General, academic, and artificial intelligence. In L. B. Resnick (Ed.), *The nature of intelligence* (pp. 135-144). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Tables should be titled and numbered consecutively on separate sheets, after the bibliography. The illustrations are submitted on separate sheets after the tables, without numbering, but with labels (e.g., Figure 1, Diagram 1, etc.). Their position in the manuscript should be indicated in the text. Illustrations should be preceded by a separate page with the list of captions.

6. The copyright of the published papers belongs to the journal PSYCHOLOGY and the publisher ELLINIKΑ GRAMMATΑ.

7. Submitted manuscripts are considered for publication if they are original and have not been submitted elsewhere.

8. The author(s) are responsible for obtaining publication permission for extensive parts, photos, illustrations, etc. published elsewhere.